

Kangasalan varhaiskasvatuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma

Sisällys

JOHDANTO		1
1	TASA-ARVOON JA YHDENVERTAISUUTEEN LIITTYVIÄ KÄSITTEITÄ	2
2	NYKYTILAN ARVIOINTI	3
3	TASA-ARVO JA YHDENVERTAISUUS KANGASALAN VARHAISKASVATUKSESSA	3
	3.1 Tasa-arvoinen ja yhdenvertainen kohtaaminen varhaiskasvatuksessa	4
	3.2 Katsomuskasvatus Kangasalan varhaiskasvatuksessa	5
	3.3 Varhaiskasvatuksen sovittelukeinot ja kiusaamisen ehkäisy	8
	3.4 Yhteistyö huoltajien kanssa ja lasten osallisuus	9
4	TOIMENPITEET TASA-ARVON JA YHDENVERTAISUUDEN EDISTÄMISEKSI	10
LÄHTEET		12

Johdanto

Varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet ohjaavat edistämään sukupuolten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Suunnitelmissa tavoitteeksi on määritelty lapsen mahdollisuus kehittää kykyjään ja tehdä valintoja sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta.

Kangasalan varhaiskasvatuksen ja varhaiskasvatuksen piiriin kuuluvan esiopetuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma tarkoittaa Kangasalan varhaiskasvatussuunnitelman ja Kangasalan esiopetuksen opetussuunnitelman sisältöjä. Suunnitelma sisältää tasa-arvoon, yhdenvertaisuuteen ja katsomuskasvatukseen liittyviä asioita.

Tasa-arvolain päämääränä on estää sukupuoleen perustuvaa syrjintää ja edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa. Lain päämääränä on myös estää sukupuoli-identiteettiin perustuva tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä (Tasa-arvolaki 1-3 §). Tasa-arvoa edistetään koulutuksessa ja opetuksessa lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen (Tasa-arvolaki 5 §). Lainsäädännön mukaan varhaiskasvatuksessa (Varhaiskasvatuslaki) ja esiopetuksessa (Perusopetuslaki) on tasa-arvon velvoite.

Yhdenvertaisuuslain päämääränä on edistää yhdenvertaisuutta, ehkäistä syrjintää ja tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa (Yhdenvertaisuuslaki 1 §). Yhdenvertaisuussuunnittelun päämäärä on syrjinnän tunnistaminen, siihen puuttuminen, toiminnan ja käytäntöjen yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi, yhdenvertaisuutta edistävien toimenpiteiden toteuttaminen ja osallisuuden lisääminen.

Tasa-arvolaki ja yhdenvertaisuuslaki ovat toisiaan täydentäviä lakeja. Molempia yhdistää syrjinnän kieltö. Tasa-arvolaisissa syrjintäperusteena on sukupuoli. Yhdenvertaisuuslaki kattaa muut syrjinnän perusteet.

Kangasalan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma on osa Kangasalan varhaiskasvatussuunnitelmaa ja esiopetuksen opetussuunnitelmaa.

Kangasalan kaupungin henkilöstölle on laadittu Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2016.

1 Tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyviä käsitteitä

Rakennetun ympäristön tulee olla esteetön eli kaikille turvallinen, toimiva ja helppokäyttöinen.

Sosiaalisessa esteettömyydessä on kyse ihmisten asenteista. Sosiaalista esteettömyyttä on se, että ilmapiiri on kaikille turvallinen sekä avoin.

Psyykkistä esteettömyyttä on se, miten hyväksyvästi ja myönteisesti toisiin ihmisiin suhtaudutaan, miten heitä kohtaan käyttäydytään ja miten heille puhutaan.

Sukupuolisensitiivisyys tarkoittaa ihmisen kohtaamista ja hyväksymistä omana itsenään sekä sukupuoleen kohdistuvien rooliodotusten ja käyttäytymismallien avaamista, purkamista ja laajentamista.

Sukupuolen moninaisuus. Sillä tarkoitetaan kehollista sukupuolta (biologia), kulttuurista/sosiaalista sukupuolta (kasvatus ja samaistuminen) ja kokemuksellista sukupuolta (sukupuoli-identiteetti).

Monimuotoiset perheet. Jokainen perhe on omanlaisensa. Monimuotoisia perheitä voivat olla esimerkiksi adoptioperheet, monikulttuuriset perheet, yhden vanhemman perheet, uusperheet, monikkoperheet, lapsikuolemaperheet, sateenkaariperheet, lapsettomat perheet.

Kulttuuri- ja katsomussensitiivisyydellä tarkoitetaan herkkyyttä ja kykyä tarkastella reflektiivisesti omaa kulttuuritaustaansa, maailmankatsomustaan ja ihmiskäsitystään sekä olla ymmärtävässä vuorovaikutuksessa kulttuuri- ja katsomustaustaltaan erilaisten ihmisten kanssa. Kulttuurisensitiivisyys on pyrkimys ymmärtää ja kunnioittaa omasta kulttuurista poikkeavia piirteitä. Tavoitteena on kulttuurien välinen vuoropuhelu. Katsomussensitiivisyys merkitsee myös sensitiivisyyttä sille, miten kukin yksilönä tulkitsee ja toteuttaa katsomustaan.

Positiivinen uskonnonvapaus tarkoittaa vapautta oman uskonnon harjoittamiseen. Siihen kuuluu mm. vapaus rukouksiin, omiin rituaaleihin sekä yksin että ryhmässä, oman uskonnollisen tai muun vakaumuksellisen kannan ilmaisemiseen ja vapaus kasvattaa lapsensa oman vakaumuksensa mukaisesti.

2 Nykytilan arviointi

Kangasalan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma pohjautuu tasa-arvolain mukaisesti nykytilan arviointiin. Suunnitelmaa varten kysyttiin lasten ja henkilöstön ajatuksia syksyllä 2017. Huoltajien mielipiteitä kysyttiin Kangasalan esiopetuksen opetussuunnitelmaa ja varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa.

Huoltajille on tärkeää, että lapset saavat kasvaa ilmapiirissä, jossa erilaisuus hyväksytään. Kaikkia tulee kunnioittaa, oli lähtökohta mikä hyvänsä. Varhaiskasvatuksessa tulee kunnioittaa suomalaista kulttuuriperintöä ja tutustua erilaisiin kulttuureihin. Varhaiskasvatuksessa tulee olla ennakkoluuloton suhtautuminen erilaisiin perheisiin ja hyvä yhteishenki. Lapsi hyväksytään varhaiskasvatuksessa omana itsenään. Hänet huomioidaan yksilönä ja ryhmänjäsenenä. Hän saa kasvaa turvallisessa ympäristössä, jossa saa myös epäonnistua ja yrittää aina uudestaan. Varhaiskasvatuksen tulee olla avarakatseista, sukupuolisensitiivistä ja siellä tulee vallita sukupuolten tasa-arvo

Lapset olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä omaan varhaiskasvatuspaikkaansa ja mahdollisuuksiinsa esimerkiksi leikkiä heille tärkeitä leikkejä. Iso osa lapsista kertoi, että kaikki voivat leikkiä kaikilla leluilla. Joukossa oli kuitenkin lapsia, jotka kokivat, että määrätyt lelut, kuten esimerkiksi barbiet, ovat vain tytöille ja pojille puolestaan robotit ja autot. He kertoivat myös joutuneensa kiusatuksi varhaiskasvatuspaikassaan. Lapset kokivat, että aikuiset auttavat heitä ratkaisemaan ristiriitatilanteita.

”Olemme ihastelleet pitsimekkoa tai supermies-asua yhtälailla tyttöjen kuin poikienkin päällä”

Varhaiskasvatuksen henkilökunta kuvasi, että kiusaamiseen puututaan aina, kun se huomataan. Sovitteluosaamista kuitenkin kaivataan nykyistä enemmän. Henkilökunnan mukaan varhaiskasvatuksessa kaikki lelut ovat kaikkien käytössä ja lapsille pyritään luomaan mahdollisuudet tasa-arvoiseen leikkiin.

Henkilökunta kokee, että tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja katsomustietouden suhteen tilanne on melko hyvä varhaiskasvatyksyksissä. He kaipaavat lisätietoa, jotta voisivat vastata tämän päivän vaatimuksiin. Perheitä rohkaistaan myös kertomaan omasta kulttuuristaan varhaiskasvatukseen. Katsomuskasvatuksen osalta henkilökunta kertoi, että osalla heistä ei ole riittävää kokemusta kohdata eri kulttuureja, katsomuksia ja monimuotoisia perheitä. Moninaisuuden kohtaamiseen liittyvää osaamista tarvitaan lisää.

3 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus Kangasalan varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatyksikön toiminta- ja lukuvuosisuunnitelmaan kirjataan vuosittain selvitys yksikön tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tilanteesta, tarvittavat, konkreettiset toimenpiteet niiden edistämiseksi, vastuuhenkilöt, aikataulu sekä edelliseen suunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden arviointi.

3.1 Tasa-arvoinen ja yhdenvertainen kohtaaminen varhaiskasvatuksessa

Sukupuolisensitiivinen varhaiskasvatus

Kasvattajayhteisön on pohdittava omia asenteitaan ja niiden näkymistä omassa toiminnassaan. Yhteisössä tulee vallita myönteinen ja kannustava ilmapiiri. Lasten kanssa keskustellaan avoimesti, ilman ennakkoluuloja.

”Petshopit on vain tyttöille, mutta mä oon joskus leikkiny niillä”

Varhaiskasvattaja huomioi sukupuolten moninaisuuden ja toimii niin, että jokainen lapsi kokee olonsa hyväksytyksi ja rakastetuksi sellaisena kuin on. Varhaiskasvattaja tunnistaa, kunnioittaa ja tuo esille moninaisia ihmisenä olemisen malleja.

Sukupuolisensitiivinen kasvatus koostuu monesta eri asiasta. Varhaiskasvatuksessa lapsi tulee huomioida yksilönä eikä sukupuolensa edustajana, sukupuolen moninaisuuden ilmaisulle luodaan salliva ja hyväksyvä ilmapiiri, lapsia rohkaistaan toimimaan ja tekemään valintoja yli sukupuolirajojen. Varhaiskasvatuksessa tiedostetaan yhteiskunnassa vallitsevat sukupuoliroolit ja käsitykset sukupuolesta sekä sukupuolisensitiivisestä näkökulmasta ja niitä arvioidaan kriittisesti.

Varhaiskasvattaja ei esimerkiksi jaa tarpeettomasti lapsia erillisiin tyttöjen ja poikien ryhmiin. Hän havainnoi lasten keskinäisiä valtarakenteita ja toimii niin, että jokainen lapsi pääsee osalliseksi. Hän huomioi ihmisten ja perheiden monimuotoisuuden esimerkiksi oppimateriaalivalinnoissa. Aikuisten tulee luottaa siihen, että sukupuoli-identiteetti nousee lapsesta itsestään.

Kehotunnekasvatus

Lapsuuteen kuuluu oman kehon haltuunotto ja tunnetaitojen harjoittelu. Kehotunnekasvatus on hyvää tunnetta omasta kehosta ja itsearvostusta. Se vahvistaa myönteistä miinakuvaa ja halua pitää itsestä huolta.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten seksuaalikasvatuksen eri osa-alueita, lasten kehontuntemusta, kehoon tutustumista, lasten valmiuksia pitää huolta terveydestä, henkilökohtaisesta hygieniasta ja opetetaan turvataitoja. Koskettamisen säännöt ja leikin rajat on tärkeä opettaa. Lapselle tulee tulla tunne, että keho on oma, arvokas ja tärkeä. Varhaiskasvatuksessa vallitsee avoin ja keskusteleva ilmapiiri, jossa lapsi uskaltautuu myös pyytämään tarvitsemaansa tukea ja apua. Lasten kanssa harjoitellaan itsestä huolehtimisen taitoja. Varhaiskasvattaja auttaa lasta tunnistamaan ja käsittelemään erilaisia tunteita. Hän ohjaa lasta kunnioittamaan omaa ja toisten itsemääräämisoikeutta ja koskemattomuutta sekä tunnistamaan, millaista läheisyyttä lapsi itse tai toinen lapsi haluaa.

Oppimisympäristöt ja leikki tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta

Oppimisympäristöön kuulu lasten kasvua ja oppimista tukevat tilat, välineet, tarvikkeet ja toimintatavat. Oppimisympäristö on niin fyysinen kuin psyykinen ja sosiaalinenkin ympäristö. Varhaiskasvattajien tulee tiedostaa oppimisympäristöjen vaikutus mm. lasten

luovuuteen ja leikkien sisältöihin. Varhaiskasvatuksen tavoite on antaa lapselle mahdollisuus kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Varhaiskasvattajan on kiinnitettävä oppimisympäristöjä luodessaan huomiota siihen, ettei hän erottelemalla leikkitiloja, leluja, kirjoja, värejä jne. vahvista lasten käsityksiä sukupuolille erilaisista mahdollisuuksista. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyössä lasten kanssa pyritään ottamaan huomioon arjen pienet hetket, tokaisut ja eleet, joihin voi sisältyä epätasa-arvoisia tai sukupuolittavia elementtejä. Kasvun ja oppimisen alkumetreillä vanhempien osallistaminen tasa-arvoa edistävään ja moninaisuutta kunnioittavaan kasvatukseen on erityisen tärkeää.

Lapsille tulee tarjota mahdollisuus leikin ja leikkiseuran valintaan ilman sukupuoleen kohdistuvia oletuksia. Varhaiskasvattajan tulee kiinnittää erityisesti huomiota esimerkiksi omaan tapaansa toimia. Lelujen uudelleen järjestely (sukupuolistereotyypiset lelut rinnakkain) voi rikastaa leikkiä ja leikkikokoonpanoja. Varhaiskasvattajan tulee myös huomioida lasten väliset valtasuhteet ja huolehtii siitä, että jokainen lapsi tulee kuulluksi.

3.2 Katsomuskasvatus Kangasalan varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa ja sen yhteydessä olevassa esiopetuksessa katsomuskasvatusta toteutetaan Kangasalan varhaiskasvatussuunnitelman, Kangasalan esiopetuksen oppimissuunnitelman ja Opetushallituksen antamien ohjeistuksien mukaisesti.

Opetushallituksen ohjeessa varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksen toteuttamisesta ja uskonnollisista tilaisuuksista varhaiskasvatuksessa kuvataan, miten uskonnon ja oman tunnon vapautta koskevat säännökset Suomen perustuslaissa (731/1999), varhaiskasvatustaissa (36/1973 muut. 580/2015) ja muussa lainsäädännössä tulee ottaa huomioon varhaiskasvatuksen katsomuskasvatusta toteutettaessa sekä mahdollisia uskonnollisia tilaisuuksia ja toimituksia sekä niille vaihtoehtoisia toimintaa järjestettäessä.

Ohjeen tarkoituksena on varmistaa sivistyksellisten ja uskonnon vapautta koskevien perusoikeuksien toteutuminen varhaiskasvatuksessa, edistää suvaitsevaisuutta ja moniarvoisuutta sekä varmistaa, että varhaiskasvatuksen katsomuskasvatus on uskonnollisesti sitouttamaton. Varhaiskasvatuksen järjestäjät vastaavat katsomuskasvatuksen toteuttamisesta, juhlien sekä uskonnollisten tilaisuuksien ja toimitusten ja niille vaihtoehtoisen toiminnan järjestämisestä säännösten ja määräysten edellyttämällä tavalla. Ohje koskee kaikkea varhaiskasvatusta.

Ohje koskee myös erityiseen katsomukseen, kuten kristillisyyteen, perustuvaa varhaiskasvatusta. Esiopetukselle Opetushallitus on antanut saman sisältöisen ohjeen.

Katsomuskasvatuksen tavoitteet

- Auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan omia ja toisten lasten perheiden katsomuksellisia perinteitä
- Rohkaista lapsia elämänkysymysten pohdintaan, ihmettelyyn, kyselemiseen ja hiljaisuuteen
- Vahvistaa lasten valmiuksia käsitellä uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä käsitteitä

Varhaiskasvatuksessa tutustutaan lapsiryhmässä olevien lasten eri uskontoihin ja kulttuureihin. Lapsiryhmässä olevien lasten uskontoja ja katsomuksia tarkastellaan tasavertaisesti, arvioimatta ja arvottamatta niitä. Uskonnottomuutta tarkastellaan muiden katsomusten rinnalla. Lapsen ja perheen kulttuuri voi näkyä varhaiskasvatuksen arjessa erilaisina tapoina esimerkiksi juhlissa, kielessä, lauluissa ja kirjoissa. Perheenjäsenten osallistuminen toimintaan ja oman kulttuurinsa esittelyyn mahdollistetaan ja perheen toiveet huomioidaan kulttuurin käsittelyssä ja sen esille tuomisessa.

Varhaiskasvatuksessa eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa arjen eri tilanteissa niin, että he voivat tuntea olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöinä ja poikana olemista sekä oikean ja väärän erottamista. Käytössä ovat erilaiset tunnetaitoja vahvistavat kirjat sekä ohjelmat. Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä lasten huoltajien kanssa niin, että perheiden uskonnolliset ja kulttuuriset taustat ja juhlat tulevat huomioiduksi.

Varhaiskasvatusympäristössä on tärkeää pohtia, mikä on sitouttavaa uskonnonharjoittamista, ja millainen yhteistyö uskonnollisten yhteisöjen kanssa tukee katsomuskasvatusta. Suomalaiset juhlatraditiot lauluineen, leikkeineen ja koristeluineen ovat osa kulttuuriperimäämme. Uskonnollisen tekstin lukeminen ja laulun laulaminen ei ole uskonnon harjoittamista, jos niin ei vaadita ajattelemaan tai uskomaan johonkin. Traditionaaliset virret tai esim. joulukuvaelma eivät ole sellaisenaan uskonnon harjoittamista. Uskontokulttuurista kumpuavien juhlien juhliminen,

uskonnollisista hahmoista laulujen laulaminen tai katsomuksiin liittyvien symbolien askartelu voivat olla osa varhaiskasvatustoimintaa, sillä ne eivät rajoita kenenkään vapautta katsomukseen. Yksi tapa huomioida kulttuuriperinteitä ja juhlia on rakentaa yhteinen juhla- ja kulttuurivuosikello. Eri kulttuurit näkyvät juhlan lisäksi myös arjessa.

Katsomuskasvatus on varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen perusteissa kirjattu erityisesti oppimialueeseen **Minä ja meidän yhteisömme** (luku 4.5). Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella

siinä toimimista. Tehtävää lähestytään eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden sekä median näkökulmista.

Katsomuskasvatus tukee lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatuksen työntekijät ovat katsomuskasvattajia. Katsomuskasvatus ei riipu varhaiskasvattajan omasta vakaumuksesta tai katsomuksesta. Lähtökohtana toisen katsomuksen kunnioittamiseen on oman katsomuksensa tarkastelu ja sensitiivinen ote. Varhaiskasvattajat opettavat ennen kaikkea kulttuuriperinteitä, moninaisuuden kohtaamista, yhteistä tutkimista, ihmettelyä ja jakamista. He näyttävät omalla esimerkillään, mitä eettinen toiminta tarkoittaa tasa-arvoisen kohtelun, toisen kunnioittamisen, suvaitsevaisuuden, syrjinnän ehkäisyn sekä fyysisen ja psyykkisen turvallisuuden näkökulmista. Kasvattajatiimi vastaa suvaitsevaisen ilmapiiriin luomisesta lapsiryhmään.

Seurakunta varhaiskasvatuksen kumppanina

Yhteistyötä Kangasalan seurakunnan kanssa tehdään Kirkkohallituksen Kumppanuuden korien sisältöjen pohjalta. Koreihin sisältyvät periaatteet perustuvat Opetushallituksen antamaan ohjeistukseen. Niillä pyritään takaamaan uskonnonvapauden toteutuminen varhaiskasvatuksessa.

Kangasalan varhaiskasvatuksessa on sovittu, että seurakunnan lastenohjaajat pitävät päiväkodeissa Pikkukirkkoja, joihin osallistuminen on vapaaehtoista ja siitä sovitaan huoltajien kanssa. Pikkukirkoissa käsitellään kirkkovuoden tapahtumia ja ne yhdistetään sisällöllisesti tukemaan varhaiskasvatussuunnitelmaa. Toimintavuosittain Pikkukirkkojen sisällöistä sovitaan yhteistyössä Kangasalan seurakunnan ja Kangasalan Varhaiskasvatuksen kanssa. Seurakunta järjestää varhaiskasvatukselle myös pääsiäis- ja jouluhartauksia. Pikkukirkkojen rinnakkaisena toimintana järjestetään Pikkupohtijat-toimintaa, joka uskonnollista sisältöä lukuun ottamatta on luonteeltaan ja tavoitteiltaan mahdollisimman samankaltaista kuin Pikkukirkko.

3.3 Varhaiskasvatuksen sovittelukeinot ja kiusaamisen ehkäisy

Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia siitä millaista on olla yhteisön jäsen. Yhdessä toimiminen ja oppiminen ovat olennainen osa lapsen arkipäivää. Toiminnassa ja leikeissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Tärkeää on me-hengen kehittyminen, jonka myötä lapsia ja aikuisia rohkaistaan yrittämään ja erehtymään yhdessä, iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä olemaan lannistumatta mahdollisista epäonnistumisista. Yhteisöllinen toimintatapa lisää positiivista tunnesidettä yhteisön jäsenien välille. Yhteinen tekeminen, yhteiset keskustelut ja yhteiset kokemukset rakentavat yhteisöllisyyttä, jolla luomme pohjaa ja taitoja monimuotoisessa yhteiskunnassa toimimiselle. Yhteisöllisyys on pienelle lapsen hyvinvoinnille ensiarvoisen tärkeää. Yhteisön merkitys tuottaa tunteen johonkin kuulumisesta ja luo me-henkeä eli yhteenkuuluvuutta, positiivista tunnesidettä jäsenten välillä. Se tuottaa yhteistä toimintaa ja yhteisiä kiinnostuksen kohteita.

Lasten väliset ristiriidat tulee aina selvittää. Kaikki lasten väliset riidat eivät kuitenkaan ole kiusaamista. Sekä riita- että kiusaamislanteissa lapsi tarvitsee aikuisen ohjausta ja tukea. Riidat ja niiden selvittelyt kuuluvat lasten normaaliin kehitykseen ja vuorovaikutustaitojen oppimiseen, yhteiselämän harjoitteluun. Aikuisen täytyy osata sekä havainnoida että tunnistaa kiusaamisilmiö, jotta voi siihen puuttua. Haasteena voi olla riidan ja kiusaamisen sisällöllinen erottaminen toisistaan. Varhaiskasvatustyöskentelössä tulee käydä keskustelu, jossa yhteisesti avataan ko. käsitteet.

Yhteisön kaikkien kasvattajien (niin työntekijät kuin myös huoltajat) yhteinen näkemys edesauttaa myös lapsia löytämään erot riidalle ja kiusaamiselle.

Arjen työkaluna kiusaamisen ehkäisyyn Kangasalan varhaiskasvatuspalveluissa käytetään vertaissovittelun mallia. Sen keskeisinä pyrkimyksinä varhaiskasvatustyöskentelössä ovat vuorovaikutustaitojen karttuminen, toisten huomioiminen ja vuoron odottamisen oppiminen sekä omien/toisen tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen. Sovittelun myötä harjoitellaan pois syytelystä ja syyllisten etsimisestä ja annetaan lapsille tilaa omaan ajatteluun ja puheen tuottamiseen. Sovittelevan varhaiskasvatustyöskentelyn tavoite on olla osallistava ja jokaisen ääntä arvostava yhteisö, jossa on turvallista kasvaa ja oppia. Ajatuksena

on asenteiden muuttaminen niin, että ristiriitatilanteet ymmärretään tavalliseen elämään kuuluviksi ja erimielisyyksien ratkaiseminen enemmänkin oppimisen tilanteeksi kuin hankalaksi tai ikäväksi välikohtaukseksi. Konflikteista voidaan oppia paljon erilaisia taitoja, joita jokainen tarvitsee elämässä.

Varhaiskasvatuspäivän aikana tapahtuneet kiusaamiset selvitetään aina varhaiskasvattajien toimesta varhaiskasvatuspäivän aikana ja tapahtuneesta kerrotaan aina osapuolten huoltajille. Varhaiskasvatuksen turvallisuussuunnitelmassa on ohjeistus KIUSAAMISEN EHKÄISYN SUUNNITELMA (toimintakortti 17). Siinä määritellään, miten yksiköissä tulee toimia.

3.4 Yhteistyö huoltajien kanssa ja lasten osallisuus

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä

Perheiden kanssa tehtävässä yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja avoin vuorovaikutus. Varhaiskasvattaja ei tee ennakko-oletuksia lapsen perheestä vaan antaa perheelle mahdollisuuden kertoa heille tärkeistä asioista. Varhaiskasvatuksen on tarjottava yhteistyö- ja osallistumismahdollisuuksia kaikille huoltajille. Varhaiskasvattajan on huomioitava ja kohdattava tasapuolisesti kaikki huoltajat. Erityisesti tulee kiinnittää huomiota lapsen varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetuksen oppimissuunnitelman laadinnassa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasioihin. Yhdessä huoltajien kanssa keskustellaan ja sovitaan niihin liittyvät asiat. Yhteisön ja perheiden huomioimisella on positiivinen vaikutus niin vähemmistö- kuin enemmistölasten hyvinvointiin ja osallisuuden kehittymiseen. Tähän päästään henkilökunnan moninaisuutta huomioivalla ja arvostavalla asenteella ja vastavuoroisella henkilöstön ja huoltajien panostuksella.

Vanhempien ja henkilöstön yhteistyön laadun merkitys korostuu erityisesti maahanmuuttajaperheiden kohdalla. Heillä on paljon annettavaa katsomus- ja kulttuurikasvatukseen, kunhan siihen annetaan mahdollisuus. Lasta kunnioittava ja lapsen osallisuutta tukeva toimintatapa edellyttää perheen elinpiiriin, kulttuuriin sekä katsomukseen tutustumista ja näiden tekijöiden näkymistä varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvattajat ovat perustehtävänsä kautta ammatillisesti mallina myös huoltajille moninaisuuden luontevaan, avoimeen ja arvostavaan kohtaamiseen

Huoltajien kanssa tehdään yhteistyötä yhteisön kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelmaa tehdessä, samoin lapsiryhmäkohtaista suunnitelmaa laadittaessa. Yhteistyön muodot ja laajuus suunnitellaan kussakin yhteisössä ja lapsiryhmässä tarpeen mukaan.

Tapahtuneista kiusaamisista ja niiden selvittelyistä kerrotaan välittömästi tapahtuman jälkeen kyseisten lasten huoltajille vaitiolosäännökset huomioiden. Huomiota tulee kiinnittää siihen, että lapsiryhmän kasvattajat tilannesidonnaisesti arvioivat, milloin on kyse kiusaamisen selvittelystä ja milloin riitatilanteen selvittelystä. Jokaista riitatilannetta ei huoltajille aina raportoida, koska erimielisyydet ja niiden selvittely kuuluvat lapsen normaaliin kehitykseen ja vuorovaikutustilanteiden oppimiseen. Huoltajien kanssa sovitaan, miten asian käsittelyä jatketaan kotona.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetuksen oppimissuunnitelman laadinnan yhteydessä sovitaan huoltajien kanssa katsomuskasvatukseen liittyvät asiat. Hyvin suunnitellun ja toteutetun keskustelun kautta huoltajat saavat paremmat edellytykset osallistua myös katsomuskasvatuksen suunnitteluun. Kun huoltajat saavat ajantasaista ja oikeaa tietoa toiminnasta ja toiminnan taustalla vaikuttavista tavoitteista, pystyvät he myös arvioimaan varhaiskasvatuksen laatua. Katsomuskasvatuksen tavoitteita kuvailaan huoltajille konkreettisilla käytännön esimerkeillä. Huoltajille kerrotaan yleisellä tasolla myös lapsiryhmän moninaisuudesta; kielistä, kulttuureista ja katsomuksista, jotka ovat yhteisen tutustumisen kohteena.

Lasten osallisuus tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta

Jokaisella lapsella tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua ja olla osallinen. Ketään lasta ei saa syrjiä esimerkiksi kulttuuri- tai perhetaustan tai uskonnon vammaan tai terveydentilan perusteella tms. Lapsen kohtelu on yhdenvertaista ja asiallista.

Lapset ovat itse aktiivisen toimijan roolissa sekä kiusaamisen ehkäisyn ja siihen puuttumisen ehkäisyssä että myös riita- ja kiusaamistilanteiden selvittelyissä. Ikätaso huomioiden lasten kanssa keskustellaan kiusaamisesta ilmiönä, sen vaikutuksista,

ryhmän merkityksestä kiusaamistilanteissa ja kiusaamisen ehkäisystä. Lasten kanssa konkrētisoidaan riita- ja kiusaamistilanteiden eroja sekä riita- ja kiusaamistilanteissa käytettävissä olevista mahdollisuuksista ja keinoista.

Katsomuskasvatus on lapsen oikeus. Lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioiduksi ja ymmärretyksi omana itsenään ja yhteisön jäsenenä. Lapsi on katsomuskasvatuksessakin aktiivinen toimija ja vaikuttaja, jolla on oikeus ilmaista omia ajatuksiaan sekä osallistua ja vaikuttaa. Hän saa kysellä ja keskustella. Hänen kysymyksiinsä haetaan vastauksia.

4 Toimenpiteet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi

Henkilöstön osaamisen kehittäminen

- Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus-tiedon lisääminen
- Katsomuskasvatukseen liittyvän tiedon lisääminen
- Vertaissovittelu-menetelmän käyttöönotto

Arviointi

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman toteutumista arvioidaan vuosittain yksiköiden toimintasuunnitelman arvioinnin yhteydessä. Huoltajille suunnatussa palautekyselyssä heillä on mahdollisuus ilmaista omat näkemyksensä. Lapset arvioivat myös itse tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista. He keskustelevat asiasta esim. lapsien omissa tapaamisissa. Varhaiskasvatuksen henkilökunta havainnoi lasten eri tilanteita myös tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisen näkökulmasta. Saadun tiedon pohjalta kehitetään tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa. Varhaiskasvatuksen johtoryhmä vastaa suunnitelman päivityksestä.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma päivitetään samanaikaisesti Kangasalan varhaiskasvatussuunnitelman kanssa. Suunnitelman päivityksestä vastaa Kangasalan varhaiskasvatuksen laaturyhmä Varhaiskasvatuksen johtoryhmän antaman ohjeistuksen mukaisesti

Lähteet

Aitlahti, K., Keränen-Panstu, R., Mäkinen, A. 2017. Lattiakuvat katsomuskasvatuksessa ja opetuksessa. Helsinki. Lasten keskus

<http://blogs.helsinki.fi/kulttuuri-ja-katsomussensitiivisyys/>

www.juhlakalenteri.fi

<http://www.esteettomyys.fi/>

Kangasalan varhaiskasvatussuunnitelma 2017. <http://kangasala-fi-bin.al-done.fi/@Bin/8f39a6aef4157fbacf1a4440dc587da8/1511333469/application/pdf/7695514/Varhaiskasvatussuunnitelma%202017.pdf>

Kirves, L. & Stoor-Grenner, M. 2010. Kiusaavatko pienetkin lapset? Mannerheimin Lastensuojeluliitto. <http://www.slal.fi/doc/Kiusaavatko20pienetkin20lapset1.pdf>

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 8.8.1986/609 <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>

Lamminmäki-Vartia S. http://www.ekumenia.fi/data/liitteet/silja_lamminmaki-vartia.pdf

Lapsen oikeuksien sopimus <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

Haapsalo, T., Petäjä, H., Vuorelma-Glad, P., Sandén, M., Pulkkinen, H. ja Tahvanainen, I. (toim.) 2017. Varhaiskasvatus katsomusten keskellä. Helsinki. Lasten Keskus.

Monimuotoiset perheet. <https://monimuotoisetperheet.fi/>

www.setlementti.fi

www.syrjinta.fi

Jääskeläinen, J., Hautakorpi, J., Onwen-Huma, H., Niittymäki, H., Pirttijärvi, A., Lempinen, M., Kajander, V. 2015. Tasa-arvo on taitolaji - Opas sukupuolten tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa. Tampere. Suomen Yliopistopaino Oy. http://www.oph.fi/download/173318_tasa_arvoty_o_on_taitolaji.pdf

Ohje varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksen toteuttamisesta ja uskonnollisista tilaisuuksista varhaiskasvatuksessa http://oph.fi/download/189008_Ohje_varhaiskasvatuksen_katsomuskasvatuksen_toteuttamisesta_ja_uskonnollisis.pdf

Ohje perusopetuksen uskonnon ja elämäkatsomustiedon sekä esiopetuksen katsomuskasvatuksen järjestämisestä sekä uskonnollisista tilaisuuksista esi- ja perusopetuksessa http://oph.fi/download/189009_Ohje_perusopetuksen_uskonnon_ja_elamankatsomustiedon_seka_esiopetuksen_katso.pdf

Tasa-arvoa päiväkotiin, tekstikokoelma sukupuolisensitiivisestä varhaiskasvatuksesta
Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016 <http://www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/wp/wp-content/uploads/2016/08/TASAArvoap%C3%A4iv%C3%A4kotiin.pdf>

Tasa-arvoinen varhaiskasvatus. <http://www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/>

<https://www.unicef.fi/unicef/tyomme-suomessa/mukana-2/esteettomyys--sosiaalinen-esteettomyys>

<http://vates.fi/tietopakettit/tyoelaman-esteettomyys/sosiaalinen-ja-psykykinen-esteettomyys.html>

http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienten_lasten_vanhemmat/lapsijaseksuaalisuus/seksuaalikasvatuksen-paakohdat/kehotunnekasvatus/

www.yhdenvertaisuus.fi

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

